

Η χρήση φορητών καμερών από την ΕΛΑΣ κατά την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων της υπό το πρίσμα του ΧΘΑΕΕ και της Οδηγίας 2016/680

Μαρίτα Α. Τζουμάκα*

Οι τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών του προηγούμενου αιώνα και μέχρι σήμερα έχουν συμβάλλει ουσιωδώς στη βελτιστοποίηση της σχέσης κράτους-πολίτη και έχουν αξιοποιηθεί εκτός των άλλων και από τους κρατικούς μηχανισμούς για την επιτέλεση των σκοπών τους και κυρίως κατά την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Τούτων δοθέντων, και τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτει η Αστυνομία και αξιοποιεί προς επιτέλεση των καθηκόντων της έχουν θεαματικά αυξηθεί.

Ένα εξ αυτών που αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία κατά την τρέχουσα δεκαετία αποτελούν οι κάμερες κάθε είδους που εντάσσονται με τη σειρά τους στα μέσα που δύνανται να αξιοποιήσουν τα αστυνομικά όργανα για την υλοποίηση των αρμοδιοτήτων τους. Στον αγγλοσαξονικό χώρο, τα συστήματα επιτήρησης στατικά και φορητά αποτελούν ήδη από την προηγούμενη δεκαετία αναπόσπαστο μέρος του τεχνικού εξοπλισμού των αστυνομικών οργάνων, ενώ στον ευρωπαϊκό χώρο, η τελευταία δεκαετία έχει σηματοδοτηθεί από τη χρήση τέτοιων συστημάτων, εγείροντας ερωτήματα αναφορικά με τη συμβατότητα της χρήσης τους σε σχέση με τα προστατευόμενα δικαιώματα των ευρωπαϊκών πολιτών και δη τα δικαιώματα στην ιδιωτικότητα και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Ι. Φορητές κάμερες και νομοθετική πρόβλεψή τους στην ελληνική έννομη τάξη

Οι φορητές κάμερες (Body-worn cameras) φέρονται από τα αστυνομικά όργανα είτε στον ώμο είτε επιστήθια είτε κρατούνται με κοντάρι στο χέρι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και διακρίνονται ανάλογα με το αν καταγράφουν μόνο ήχο ή/και εικόνα. Μ' αυτόν τον τρόπο, καταγράφεται ζωντανά η διεπαφή των οργάνων επιβολής του νόμου με τον πολίτη από το οπτικό πεδίο του επιλαμβανόμενου αστυνομικού.

Το βιντεοληπτικό υλικό που καταγράφεται από τις κάμερες μεταφορτώνεται συνήθως σε μια τοπική συσκευή αποθήκευσης (για παράδειγμα, σε έναν τοπικό διακομιστή σε ένα εσωτερικό δίκτυο ή σε μια κάρτα αποθήκευσης της συσκευής) ή σε μια ηλεκτρονική πλατφόρμα αποθήκευσης ψηφιακών μέσων που βασίζεται στο διαδίκτυο (cloud-based), όπου τα στοιχεία μπορούν να κρυπτογραφηθούν, να αποθηκευτούν και να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας. Ορισμένα μοντέλα επιτρέπουν επίσης τη μεταφόρτωση του βίντεο, ενώ ο αστυνομικός βρίσκεται ήδη στο πεδίο δράσης (π.χ. μια ενδεχόμενη μεταφόρτωση του υλικού μέσω του κρυπτογραφημένου συστήματος που ήδη χρησιμοποιεί η ΕΛΑΣ, ήτοι του POL, θα καθίστατο ούτως εφικτή στέλνοντας σήμα απευθείας στο κέντρο επιχειρήσεων - live streaming).

Στην Ελλάδα, η πρώτη νομοθετική ρύθμιση που αφορά εν γένει τα συστήματα επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους ήταν ο ν. 3917/2011. Όπως αναφέρεται στην υπ' αρ. 59/2018 απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, με το άρθρο 15 του εν λόγω νόμου που εξεδόθη κατόπιν των γνωμοδοτήσεων 1/2009 και 2/2010 της Αρχής, ρυθμίζεται μεν η χρήση συστημάτων επιτήρησης, πλην όμως η παρ. 4 του άρθρου 14 προβλέπει την έκδοση διατάγματος που θα εξειδικεύει τη ρύθμιση αυτή. Κατά συνέπεια, η χρήση τέτοιων συστημάτων δεν θεωρούνταν για μεγάλο χρονικό διάστημα νόμιμη, καθώς εξέλιπε η κανονιστική ρύθμιση που θα ανέθετε στην ΕΛΑΣ την αρμοδιότητα χρήσης φορητών καμερών.

Εσχάτως, ψηφίστηκε το π.δ. 75/2020 με τίτλο «Χρήση Συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους», εδραζόμενο στην ανωτέρω διάταξη του ν. 3917/2011 αλλά και στις διατάξεις του

* Υπ. Διδάκτωρ Νομικής Σχολής ΑΠΘ, Δικηγόρος

ΓΚΠΔ αλλά και της Οδηγίας 2016/680, όπως αυτές εντάχθηκαν και ενσωματώθηκαν αντίστοιχα στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 4624/2019. Το εν λόγω π.δ. θεσπίζει ειδικότερους κανόνες για την εγκατάσταση και λειτουργία σε δημόσιους χώρους συστημάτων καταγραφής ήχου ή εικόνας τα οποία αποκαλούνται συστήματα επιτήρησης στο μέτρο και καθ' όσον διενεργείται με αυτά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με αποτέλεσμα να επιτυγχάνονται οι σκοποί που προβλέπονται στο άρθρο 14 του ν. 3917/2011, ενώ ταυτόχρονα διασφαλίζονται και τα δικαιώματα των θιγόμενων προσώπων από τη χρήση των συστημάτων αυτών. Το συγκεκριμένο π.δ. αποτελεί το πιο πρόσφατο νομοθετικό κείμενο που ρυθμίζει τη χρήση καμερών από την ΕΛΑΣ κατά την άσκηση αστυνομικών αρμοδιοτήτων σε δημόσιους χώρους και καλύπτει σε ένα ποσοστό ένα υφιστάμενο για μεγάλο διάστημα κενό της εθνικής νομοθεσίας.

Το ρυθμιστικό πεδίο του π.δ. καταλαμβάνει συστήματα επιτήρησης όπως αυτά περιγράφονται στο άρθρο 2, ανάμεσα στα οποία κατονομάζονται και οι φορητές κάμερες που απασχολούν το παρόν, οι οποίες φέρονται από φυσικά πρόσωπα, ήτοι αστυνομικά όργανα στο μέτρο που διενεργείται επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η λειτουργία τους επιτρέπεται, συνεπώς, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 3, άρθρο 3 και με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 3917/2011 στις περιπτώσεις που υπάρχει άμεσος σοβαρός κίνδυνος τέλεσης των αναφερομένων στο άρθρο 3 αξιόποινων πράξεων, ήτοι για την αποτροπή και καταστολή αξιόποινων πράξεων, στις οποίες περιλαμβάνεται και η απόδειξη τέλεσης αυτών και ταυτοποίησης του δράστη, όπως οι πράξεις αυτές προβλέπονται στις ρητά κατονομαζόμενες διατάξεις¹ και στη διαχείριση της κυκλοφορίας. Προς τούτο, θα πρέπει να εκδίδεται σχετική απόφαση του υπεύθυνου επεξεργασίας της ΕΛΑΣ κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 12 του π.δ., με την οποία θα αιτιολογείται ειδικώς η συνδρομή των προϋποθέσεων για τη λειτουργία φορητών συστημάτων επιτήρησης, με την αναφορά συγκεκριμένων πραγματικών στοιχείων που αιτιολογούν τη λειτουργία αυτών των συστημάτων στην εκάστοτε περίπτωση.

II. Νομιμότητα της χρήσης των φορητών καμερών υπό το πρίσμα του ΧΘΔΕΕ

1. Το δικαίωμα της ιδιωτικότητας (άρθρο 7 ΧΘΔΕΕ)

Το άρθρο 7 του Χάρτη κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, το άσυλο της κατοικίας και το απόρρητο των επικοινωνιών. Στην προκειμένη, η ανάλυση εστιάζει στο πρώτο σκέλος του δικαιώματος, το οποίο μάλιστα αντιστοιχεί στο άρθρο 8 ΕΣΔΑ με συνέπεια, κατά το άρθρο 52 παρ. 3 ΧΘΔΕΕ και λόγω της αντιστοιχίας των δικαιωμάτων αυτά να είναι ταυτόσημα ως προς την έννοια και την εμβέλεια του προστατευτικού τους πεδίου.

Η προστασία της ιδιωτικής ζωής έγκειται στην αξίωση εκάστου ατόμου να απέχει το κράτος από επεμβάσεις στον πυρήνα της ιδιωτικότητας και της εσωτερικής αυτονομίας του (αμυντικό δικαίωμα – right to be let alone). Του επιτρέπει συνεπώς να διατηρεί την ταυτότητά του και να προσδιορίζει την προσωπικότητά του χωρίς το κράτος να μπορεί να εισέλθει στην ιδιωτική του σφαίρα². Πιο αναλυτικά, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή εγγυάται το σύνολο των σωματικών, ψυχολογικών και ηθικών εκφάνσεων της προσωπικής ταυτότητας και αυτονομίας των φυσικών προσώπων³. Ταυτόχρονα, εμπεριέχει και την αξίωση του ατόμου να εγγυώνται οι αρχές την προστασία της ιδιωτικότητάς του έναντι παραβιάσεων τρίτων⁴. Κατά τούτο, το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει το σύνολο των πληροφοριών των φυσικών προσώπων η ταυτότητα των οποίων

¹. Στις περ. β' έως δ' της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 3917/2011. Στα εγκλήματα αυτά ανήκουν ιδίως τα αδικήματα που προβλέπονται στα κεφάλαια έκτο, δέκατο τρίτο, δέκατο τέταρτο, δέκατο πέμπτο, δέκατο έκτο, δέκατο όγδοο, δέκατο ένατο και εικοστό τρίτο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα και τα κακουργήματα της νομοθεσίας περί εξαρτησιογόνων ουσιών.

². Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ / Χ. ΤΑΓΑΡΑΣ / Ν. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, σ. 87.

³. Β. ΤΖΕΜΟΣ / Α. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ, Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ: ερμηνεία κατ' άρθρο, 2015, σ. 92.

⁴. ΕΔΔΑ *Mosley κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή Νο 48009/08), 10.05.2001, παρ. 106, ΕΔΔΑ *Pihl κατά Σουηδίας* (Προσφυγή Νο 74742/14), 07.02.2017, παρ. 28, και ΕΔΔΑ *Payam Tamiz κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή Νο 3877/14), 19.09.2017, παρ. 77.

είναι γνωστή ή εφικτό να εξακριβωθεί. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα που μπορεί να υπαχθεί σε αυτή την κατηγορία πληροφοριών και το οποίο αποτελεί κυρίως το στοιχείο που η χρήση φορητών καμερών από τις αστυνομικές αρχές θα μπορούσε να παραβιάσει σε σχέση με το εν λόγω δικαίωμα είναι η εικόνα του φυσικού προσώπου, καθώς αυτή καθιστά δυνατή την εξακρίβωση της ταυτότητάς του.

Στην εν λόγω προβληματική μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα χρηστική η επισκόπηση της νομολογίας του ΕΔΔΑ, όταν επιχειρεί να ερμηνεύσει το αντίστοιχο άρθρο 8 ΕΣΔΑ, ενόψει του γεγονότος ότι το ΔΕΕ μέχρι στιγμής δεν έχει απασχοληθεί ιδιαίτερα νομολογιακά με την προστασία της εικόνας των πολιτών ως έκφραση της ιδιωτικότητάς τους. Γενικά, το ΕΔΔΑ υποστήριξε ότι το δικαίωμα στην προστασία της εικόνας ενός ατόμου είναι ένα από τα «βασικά συστατικά της προσωπικής ανάπτυξης», το οποίο προϋποθέτει το δικαίωμα ελέγχου της χρήσης αυτής καθ' εαυτής της εικόνας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην *Reklos and Davourlis κατά Ελλάδος*: «Ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις το δικαίωμα ελέγχου μιας τέτοιας χρήσης περιλαμβάνει τη δυνατότητα ενός ατόμου να αρνηθεί τη δημοσίευση της εικόνας του, καλύπτει επίσης το δικαίωμα του ατόμου να αντιταχθεί στην εγγραφή, τη διατήρηση και την αναπαραγωγή της εικόνας από άλλο άτομο. Δεδομένου ότι η εικόνα ενός προσώπου αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με την προσωπικότητά του, η αποτελεσματική προστασία της προϋποθέτει, κατ' αρχήν και υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως (...) τη λήψη της συγκατάθεσης του ενδιαφερομένου κατά τη λήψη της φωτογραφίας και όχι απλώς εάν και πότε αυτή δημοσιεύεται. Διαφορετικά, ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό της προσωπικότητας θα διατηρούνταν στα χέρια τρίτου και ο ενδιαφερόμενος δεν θα είχε κανέναν έλεγχο σε οποιαδήποτε μεταγενέστερη χρήση της εικόνας»⁵.

Σε έτερη υπόθεση, η Επιτροπή και το ΕΔΔΑ απέρριψαν αρχικά την ιδέα ότι η δημιουργία και η διατήρηση φωτογραφίας ενός ατόμου σε δημόσιο χώρο θα μπορούσε να επηρεάσει το δικαίωμα στην ιδιωτική του ζωή. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή έκρινε ότι η αίτηση της κ. Χ το 1973 ήταν προδήλως αβάσιμη. Η κ. Χ παρακολούθησε έναν αγώνα ράγκμπι το 1969, όταν αρκετοί άνθρωποι μπήκαν στον αγωνιστικό χώρο κατά τη διάρκεια μιας ειρηνικής διαδήλωσης κατά της πολιτικής του απαρτχάιντ της κυβέρνησης της Νότιας Αφρικής. Η κ. Χ ενώθηκε με τους διαδηλωτές, συγκρατήθηκε βίαια από έναν αστυνομικό και φωτογραφήθηκε παρά τη θέλησή της ενώ βρισκόταν υπό τέτοιο περιορισμό και ενημερώθηκε ότι η αστυνομία επρόκειτο να κρατήσει τη φωτογραφία της για «μελλοντική αναφορά». Αργότερα, μεταφέρθηκε σε προσωρινό αστυνομικό τμήμα και φωτογραφήθηκε εκεί εκ νέου παρά τη θέλησή της. Η αστυνομία κράτησε τα αρνητικά και τα αντίγραφα των εν λόγω φωτογραφιών και αρνήθηκε να καταστρέψει τις φωτογραφίες ή να τις παραδώσει στην κ. Χ. Η Επιτροπή δεν θεώρησε ότι αυτό αποτελεί παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή της κ. Χ για τρεις λόγους. Πρώτον, δεν υπήρξε «καμία παραβίαση της ιδιωτικής ζωής της προσφεύγουσας με την έννοια ότι οι αρχές μπήκαν στο σπίτι της και την τράβηξαν φωτογραφίες εκεί», δεύτερον, «οι φωτογραφίες αφορούσαν δημόσιο περιστατικό στο οποίο συμμετείχε οικειοθελώς» και τρίτον, οι φωτογραφίες τραβήχτηκαν «αποκλειστικά για τον σκοπό της μελλοντικής ταυτοποίησής της σε παρόμοιες δημόσιες περιστάσεις και δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι έχουν διατεθεί στο ευρύ κοινό ή έχουν χρησιμοποιηθεί για οποιονδήποτε άλλο σκοπό»⁶.

Η Επιτροπή κατέληξε σε παρόμοια απόφαση και στην υπόθεση *Lurker και άλλοι κατά Κάτω Χωρών*. Σε αυτή την περίπτωση, η ολλανδική αστυνομία ερευνούσε μια πυρκαγιά στο Δημαρχείο του Nijmegen. Σύμφωνα με την αστυνομία, αυτοί που προκάλεσαν τη φωτιά βρέθηκαν μέσα σε μια ομάδα καταληψιών που είχαν απομακρυνθεί νωρίτερα από τμήματα ενός κτιρίου γραφείων. Κατά τη διάρκεια της δικαστικής έρευνας, η αστυνομία προσπάθησε να συλλέξει στοιχεία χρησιμοποιώντας ένα βιβλίο που περιείχε φωτογραφίες ατόμων που μπορεί να είχαν κάποια σχέση με την κατάληψη. Αυτό το βιβλίο, το οποίο περιείχε φωτογραφίες των προσφευγόντων, παρουσιάστηκε μόνο σε πιθανούς μάρτυρες, συμπεριλαμβανομένων φαρμακοποιών και εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων, οι οποίοι ρωτήθηκαν για το εάν κάποιο από τα άτομα που εμφανίζονται στις φωτογραφίες ήταν πελάτες τους. Αυτές οι φωτογραφίες είτε είχαν δοθεί στις

⁵. ΕΔΔΑ *Reklos and Davourlis κατά Ελλάδος* (Προσφυγή Νο 1234/05), 15.01.2009, παρ. 40.

⁶. EComHR, *X. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 5877/72 (1973).

αρχές σε σχέση με αιτήσεις για διαβατήριο ή άδεια οδήγησης είτε είχαν ληφθεί από την αστυνομία κατά κάποια προηγούμενη σύλληψη. Οι προσφεύγοντες αργότερα συνελήφθησαν, κατηγορήθηκαν και καταδικάστηκαν. Εν συνεχεία, παραπονήθηκαν ενώπιον της Επιτροπής ότι η αστυνομία είχε χρησιμοποιήσει τις φωτογραφίες χωρίς τη συγκατάθεσή τους και ότι δεν υπήρχε νομική βάση για τη χρήση τέτοιων φωτογραφιών σε μεταγενέστερη ποινική έρευνα. Η Επιτροπή θεώρησε ότι η χρήση αυτών των φωτογραφιών κατά τη διάρκεια ποινικής έρευνας δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι ισοδυναμεί με παρέμβαση στην ιδιωτική τους ζωή επειδή: (1) οι φωτογραφίες «δεν τραβήχτηκαν με τρόπο που να συνιστά παραβίαση της ιδιωτικής ζωής των προσφευγόντων», (2) οι φωτογραφίες «φυλάσσονταν σε αστυνομικά ή άλλα επίσημα αρχεία, δεδομένου ότι είτε είχαν παρασχεθεί οικειοθελώς σε σχέση με αιτήσεις για διαβατήριο είτε για άδεια οδήγησης ή ελήφθησαν από την αστυνομία σε σχέση με προηγούμενη σύλληψη» και (3) χρησιμοποιήθηκαν «αποκλειστικά για τον σκοπό της ταυτοποίησης των δραστών στην ποινική διαδικασία κατά των προσφευγόντων και δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι έχουν διατεθεί στο ευρύ κοινό ή έχουν χρησιμοποιηθεί για οποιονδήποτε άλλο σκοπό»⁷.

Σε μια άλλη περίπτωση διαδήλωσης, ο κ. Friedl παραπονήθηκε ότι η αυστριακή αστυνομία τον είχε φωτογραφίσει κατά τη διάρκεια καθιστικής διαδήλωσης σε υπόγεια διάβαση πεζών στη Βιέννη. Η αστυνομία είχε ζητήσει από τους συμμετέχοντες να φύγουν καθώς εμπόδιζαν την κυκλοφορία των πεζών. Καθώς οι παρευρισκόμενοι δεν συμφώνησαν αμέσως να φύγουν, η ταυτότητά τους εξακριβώθηκε. Κατά τη διάρκεια αυτής της αστυνομικής πράξης, ήτοι της εξακρίβωσης, ελήφθησαν φωτογραφίες προκειμένου να καταγραφεί η συμπεριφορά των συμμετεχόντων στην εκδήλωση για ικανοποίηση των σκοπών της επακόλουθης ανακριτικής διαδικασίας και για παραβάσεις του Κανονισμού Οδικής Κυκλοφορίας. Αυτά τα δεδομένα αποθηκεύτηκαν σε αρχείο από το Ομοσπονδιακό Αστυνομικό Τμήμα της Βιέννης. Σε αυτή την περίπτωση, η Επιτροπή επανέλαβε το σκεπτικό της στην υπόθεση X κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, δηλαδή ότι δεν υπήρξε εισβολή στον «εσωτερικό κύκλο» της ιδιωτικής ζωής του προσφεύγοντος με την έννοια ότι οι αρχές μπήκαν στο σπίτι του και τράβηξαν τις φωτογραφίες εκεί, ότι οι φωτογραφίες αφορούσαν δημόσιο περιστατικό στο οποίο συμμετείχε οικειοθελώς ο προσφεύγων και τρίτον, ελήφθησαν αποκλειστικά για να ακολουθήσουν διαδικασίες έρευνας για αδικήματα που τέλεσαν οι συμμετέχοντες⁸. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή απέδωσε βαρύτητα στις διαβεβαιώσεις που δόθηκαν από την εναγόμενη κυβέρνηση σύμφωνα με τις οποίες «τα μεμονωμένα άτομα στις φωτογραφίες που τραβήχτηκαν παρέμειναν ανώνυμα, καθώς δεν σημειώθηκαν ονόματα, τα προσωπικά δεδομένα που καταγράφηκαν και οι φωτογραφίες που τραβήχτηκαν δεν εισήχθησαν σε σύστημα επεξεργασίας δεδομένων και δεν έγινε καμία ενέργεια για την ταυτοποίηση των ατόμων που φωτογραφήθηκαν με την ευκαιρία αυτή μέσω επεξεργασίας δεδομένων»⁹.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή δεν διαπίστωσε ότι η λήψη φωτογραφιών του προσφεύγοντος και η διατήρησή τους ισοδυναμούσε με επέμβαση στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Ωστόσο, η ανάκριση του προσφεύγοντος για την εξακρίβωση της ταυτότητάς του, και η καταγραφή των προσωπικών αυτών δεδομένων, «αν και έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του ως άνω δημόσιου περιστατικού, συνδέθηκε στενά με τις ιδιωτικές του υποθέσεις και συνιστούσε, ως εκ τούτου, παρέμβαση στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται από το άρθρο 8 παρ. 1»¹⁰.

Εν ολίγοις, στις περιπτώσεις που περιγράφονται ανωτέρω, η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη επέμβασης στην ιδιωτική σφαίρα ενός ατόμου με βάση (1) τη φύση της δραστηριότητας που έλαβε χώρα δημόσια και όχι στον ιδιωτικό χώρο του φυσικού προσώπου¹¹ και (2) το αν τα

⁷. EComHR, 07.12.1992, *Lurker κ.λπ. κατά Ολλανδίας*, 18395/91.

⁸. ΕΔΔΑ *Friedl κατά Αυστρίας* (Προσφυγή Νο 15225/89), 19.05.1994, παρ. 49.

⁹. Ο.π., παρ. 50.

¹⁰. Ο.π., παρ. 52.

¹¹. Βλ. επίσης *Campion κατά Γαλλίας*, όπου το Δικαστήριο δήλωσε ότι δεν υπήρξε παρέμβαση στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή σε υπόθεση όπου μια κάμερα επιβολής ταχύτητας είχε τραβήξει φωτογραφία ενός Γάλλου δικηγόρου που οδηγούσε το αυτοκίνητό του σε δημόσιο δρόμο. EComHR, *Campion c. la France*, 25547/94 (1995).

δεδομένα χρησιμοποιήθηκαν¹² ή αποθηκεύτηκαν¹³ για νόμιμο και προβλέψιμο σκοπό¹⁴ ή (3) ήταν πιθανό να διατεθούν στο ευρύτερο κοινό.

Ο προσδιορισμός του τελευταίου παράγοντα ήταν καθοριστικής σημασίας στην υπόθεση *Peck εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου*, όπου ο προσφεύγων δεν παραπονέθηκε ότι η συλλογή δεδομένων μέσω της παρακολούθησης των κινήσεών του από την κάμερα CCTV και η δημιουργία μόνιμου αρχείου από μόνη της ισοδυναμούσε με παρέμβαση στην ιδιωτική του ζωή, αλλά παραπονέθηκε συγκεκριμένα ότι η αποκάλυψη αυτού του αρχείου των κινήσεών του στο κοινό παραβίαζε το δικαίωμά του στην ιδιωτική ζωή¹⁵. Ο Peck είχε προσπαθήσει να αυτοκτονήσει σε μια κεντρική διασταύρωση στο κέντρο του Brentwood και μια κάμερα CCTV είχε καταγράψει τις κινήσεις του πριν και μετά την απόπειρα. Πλάνα καταγράφηκαν και αποκαλύφθηκαν σε διάφορα μέσα ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων οπτικοακουστικών μέσων όπως το "Crime Beat", μια σειρά στην εθνική τηλεόραση του BBC με μέσο όρο 9,2 εκατομμύρια θεατές. Σε αυτό το πλαίσιο, το δικαστήριο σημείωσε ότι είναι «κοινώς αποδεκτό ότι τα οπτικοακουστικά μέσα έχουν συχνά πολύ πιο άμεσο και ισχυρό αποτέλεσμα από τα έντυπα μέσα». Η ταυτότητα του Peck δεν καλύφθηκε επαρκώς, ή σε ορισμένες περιπτώσεις καθόλου, στις φωτογραφίες και τα πλάνα που δημοσιεύτηκαν και μεταδόθηκαν. Αναγνωρίστηκε από ορισμένα μέλη της οικογένειάς του και από φίλους, γείτονες και συναδέλφους του. Ως εκ τούτου, υποστήριξε το Δικαστήριο, ότι «η σχετική στιγμή θεωρήθηκε σε βαθμό που υπερέβαινε κατά πολύ οποιαδήποτε έκθεση σε περαστικό ή σε παρατήρηση ασφαλείας (...) και σε βαθμό που υπερβαίνει αυτόν που θα μπορούσε ενδεχομένως να προβλέψει ο προσφεύγων όταν περπάτησε στο Brentwood στις 20 Αυγούστου 1995»¹⁶.

Στην υπόθεση *Perry*, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστήριξε ξανά ότι ένας αιτών «δεν είχε εύλογη προσδοκία ιδιωτικότητας» σε ένα αστυνομικό τμήμα. Ο προσφεύγων είχε μεταφερθεί νωρίτερα στο αστυνομικό τμήμα για να παραστεί σε εξακρίβωση ταυτότητας (line-up) και είχε αρνηθεί να συμμετάσχει. Αντίθετα, η αστυνομία ρύθμισε την κανονική κάμερα ασφαλείας στο αστυνομικό τμήμα, ώστε να μπορεί να τραβήξει καθαρά πλάνα του προσφεύγοντος στον χώρο κράτησης και να τα τοποθετήσει σε ένα μοντάζ με πλάνα άλλων προσώπων για να το δείξει στους μάρτυρες προκειμένου να διαπιστώσει αν αναγνωρίζουν τον προσφεύγοντα ως δράστη μιας σειράς ληστειών. Αυτό το υλικό χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια στη δίωξη εναντίον του. Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου είχε υποστηρίξει ότι δεν «επεξεργάστηκε» δεδομένα, αλλά ότι «το τμήμα που αφορούσε τον προσφεύγοντα απλώς εξήχθη και τοποθετήθηκε με πλάνα των έντεκα εθελοντών»¹⁷. Το Δικαστήριο έκρινε ότι «είτε γνώριζε είτε όχι την ύπαρξη των καμερών ασφαλείας που λειτουργούσαν στον χώρο κράτησης, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι ο προσφεύγων περίμενε ότι τραβήχτηκαν πλάνα του εντός του αστυνομικού τμήματος για χρήση σε διαδικασία ταυτοποίησης βίντεο και, ενδεχομένως, ως αποδεικτικά στοιχεία επιζήμια για την υπεράσπισή του στη δίκη. Αυτό το τέχνασμα που υιοθέτησε η αστυνομία ξεπέρασε την κανονική ή αναμενόμενη χρήση αυτού του τύπου κάμερας, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι η αστυνομία έπρεπε να λάβει άδεια και ένας μηχανικός έπρεπε να ρυθμίσει την κάμερα. Η μόνιμη καταγραφή του υλικού και η συμπερίληψή του σε μοντάζ για περαιτέρω χρήση μπορεί

¹². Στην υπόθεση *Perry κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το Δικαστήριο τονίζει ότι στην υπόθεση *Lurker* οι φωτογραφίες υποβλήθηκαν οικειοθελώς, αλλά χρησιμοποιήθηκαν με «απρόβλεπτο» τρόπο: ΕΔΔΑ *Perry κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή Νο 63737/00) (2003), παρ. 61.

¹³. Το Δικαστήριο σημειώνει στην υπόθεση *Herbecq κατά Βελγίου* ότι η απλή παρακολούθηση της «δημόσιας συμπεριφοράς» με τεχνολογικά μέσα δεν ισοδυναμεί με παρέμβαση στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Εάν οι δημόσιες κάμερες CCTV δεν καταγράφουν μια κατάσταση, «είναι δύσκολο να δούμε πώς τα οπτικά δεδομένα που λαμβάνονται θα μπορούσαν να διατεθούν στο ευρύ κοινό ή να χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς εκτός από την παρακολούθηση χώρων». ΕΔΔΑ *Herbecq και η ένωση «Ligue des droits de l'homme» κατά Βελγίου* (Προσφυγές Νος 32200/96 - 32201/96) (1998).

¹⁴. Στην υπόθεση *Perry*, το Δικαστήριο υποστήριξε ότι «η κανονική χρήση καμερών ασφαλείας αυτή καθαυτή είτε στο δημόσιο δρόμο είτε σε χώρους, όπως εμπορικά κέντρα ή αστυνομικά τμήματα όπου εξυπηρετούν νόμιμο και προβλέψιμο σκοπό, δεν εγείρει ζητήματα βάσει του άρθρου 8 § 1 της Σύμβασης». ΕΔΔΑ *Perry κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή Νο 63737/00) (2003), παρ. 40.

¹⁵. ΕΔΔΑ *Peck κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή Νο 44647/98) (2003), παρ. 60.

¹⁶. Ο.π., παρ. 62.

¹⁷. Ο.π., παρ. 33.

επομένως να θεωρηθεί ως επεξεργασία ή συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σχετικά με τον αιτούντα»¹⁸. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κρισιολόγησε ότι η καταγραφή και η χρήση του βίντεο του προσφεύγοντος στην παρούσα υπόθεση αποτελεί παρέμβαση στο δικαίωμά του στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ένα άτομο μπορεί να έχει προσδοκίες σχετικά με τον τρόπο χρήσης μιας κάμερας σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, κάτι που είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει την εύλογη προσδοκία του για την προστασία της ιδιωτικής του ζωής. Δεδομένου ότι ο προσφεύγων δεν μπορούσε εύλογα να προβλέψει ότι η εικόνα του θα καταγραφόταν και θα χρησιμοποιούνταν για σκοπούς αναγνώρισης, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8. Αν και αυτός ήταν ένας σημαντικός παράγοντας, ο τελικός παράγοντας για τον προσδιορισμό μιας παρέμβασης ήταν - και πάλι - ότι υπήρξε μόνιμη καταγραφή των δεδομένων.

Από τα ανωτέρω μπορεί ευχερώς να συμπεράνει κανείς ότι η καταγραφή της εικόνας ή και της ομιλίας ενός φυσικού προσώπου από τις φορητές κάμερες των αστυνομικών αρχών μπορεί να αποτελέσει δυνητικά παραβίαση του δικαιώματος της ιδιωτικότητας, κατά αποδοχή του γεγονότος ότι ακόμα και στη δημόσια σφαίρα εξακολουθεί να υφίσταται ιδιωτική σφαίρα των φυσικών προσώπων, σαφώς πιο περιορισμένη, πλην όμως μόνο όπου ο πολίτης μπορεί να έχει εύλογη προσδοκία ιδιωτικότητας.

Η διαφορά των φορητών καμερών από την ανωτέρω νομολογία έγκειται στο γεγονός ότι αφενός αυτές οι κάμερες δυνητικά καταγράφουν και άτομα εκτός των θυμάτων/υπόπτων ή εν πάσει περιπτώσει εμπλεκόμενων σε κάποιο συμβάν κατά τη διάρκεια του οποίου αυτές είναι ενεργοποιημένες, αφετέρου ότι ο σκοπός τους είναι πρωταρχικά η πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας, όπως προκύπτει από το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο, με περαιτέρω συνέπεια ότι οι οπτικοακουστικές καταγραφές αποθηκεύονται και χρησιμοποιούνται για νόμιμο και προβλέψιμο σκοπό, όπως αυτός αποτυπώνεται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 3917/2011, ήτοι «για προστασία της ζωής, της ιδιοκτησίας, του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και για την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων του κράτους, όπως σε σχέση με την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και δημόσια τάξη»¹⁹. Κατά συνέπεια, ήδη κατά τον χρόνο καταγραφής της εικόνας των πολιτών και χωρίς τη συγκατάθεσή τους που δεν είναι απαραίτητη (βλ. κατωτέρω υπό III) αποκτά το κράτος πρόσβαση σε ένα στοιχείο της προσωπικότητάς τους που προστατεύεται από το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα.

2. Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ)

Στο άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ κατοχυρώνεται το δικαίωμα των φυσικών προσώπων στην προστασία των δεδομένων τους που έχουν προσωπικό χαρακτήρα. Στην παρ. 2 προβλέπονται οι προϋποθέσεις νόμιμης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στηριζόμενη είτε στη συγκατάθεση του ατόμου είτε σε άλλο θεμιτό και προβλεπόμενο στον νόμο λόγο (βάση επεξεργασίας). Οι επιμέρους απαιτήσεις που θέτει το άρθρο 8 ΧΘΔΕΕ αποτέλεσαν αντικείμενο εξειδίκευσης από τον ΓΚΠΔ, όπως ειδικότερα αυτός έχει ενσωματωθεί στις εθνικές έννομες τάξεις, θεσπίζοντας ειδικότερους κανόνες για την επεξεργασία των δεδομένων. Στις επεξηγήσεις του εν λόγω άρθρου, αναφέρεται ότι το άρθρο βασίστηκε ανάμεσα σε άλλα και στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των προσώπων έναντι της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα της 28ης Ιανουαρίου 1981, η οποία έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη, συνεπώς σε κανόνες του ενωσιακού δικαίου που αφορούν και το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα.

Ως δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα εννοείται «κάθε πληροφορία σχετικά με φυσικό πρόσωπο η ταυτότητα του οποίου είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί»²⁰. Συνεπώς, στην ανωτέρω έννοια υπάγονται και πληροφορίες οι οποίες μπορούν να συσχετιστούν είτε αυτοτελώς είτε συνδυαστικά με άλλες ακόμα και αν οι τελευταίες δεν βρίσκονται στη διάθεση του ίδιου προσώπου, με την

¹⁸. Ο.π.

¹⁹. Σ. 5 αιτιολογικής έκθεσης.

²⁰. Βλ., ενδεικτικά, ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-468/10 και C-469/10, *ASNEF*, 24.11.2011, ECLI:EU:C:2011:777, σκ. 41-42, ΔΕΕ C-70/18, *A κ.ά.*, 03.10.2019, ECLI:EU:C:2019:823, σκ. 53-54, ΔΕΕ C-291/12, *Schwarz*, 17.10.2013, ECLI:EU:C:2013:670, σκ. 16, 24-30.

ταυτότητα του φυσικού προσώπου²¹. Η εικόνα ενός προσώπου συνεπώς εμπίπτει και στην κατηγορία των προσωπικών του δεδομένων, μαζί με περαιτέρω πληροφορίες που αφορούν το πρόσωπο όπως η επαγγελματική του δραστηριότητα, τα ταξίδια, τις συνήθειες, την προσωπική κατάσταση, τον τρόπο ζωής, τα ενδιαφέροντα ή τις αγορές του, όλα εκ των οποίων (επιλεκτική απαρίθμηση) δυνητικά θα μπορούσαν να καταγραφούν από μια φορητή κάμερα ενός αστυνομικού κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του²².

Αναφορικά με τις βάσεις επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων πρωτίστως προβλέπεται η συγκατάθεση, η οποία ορίζεται από το ΔΕΕ – ταυτόσημα με τον ΓΚΠΔ – ως κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν (άρθρο 4 παρ. 11 ΓΚΠΔ). Η εν λόγω βάση κατά κύριο λόγο αποκλείεται στις περιπτώσεις καταγραφής προσώπων από φορητές κάμερες, αν πρόκειται για περαστικούς, όμως μπορεί να αποτελέσει δυνητικά βάση επεξεργασίας για τους εμπλεκόμενους σε ένα συμβάν καταγραφής (βλ. κατωτέρω υπό III).

3. Σχέση ανάμεσα στα δύο δικαιώματα

Τα άρθρα 7 και 8 του ΧΘΔΕΕ συνδέονται ευθέως μεταξύ τους, καθώς στις Επεξηγήσεις του γίνεται μνεία στο γεγονός ότι αμφότερα τα δικαιώματα βασίζονται στο δικαίωμα που κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ στο άρθρο 8, ήτοι το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή²³. Εξάλλου, από τον συνδυασμό των άρθρων αυτών «προκύπτει ότι, καταρχήν, κάθε επεξεργασία από τρίτο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να αποτελέσει προσβολή των εν λόγω δικαιωμάτων»²⁴.

Δύο δεκαετίες μετά τη διακήρυξη του ΧΘΔΕΕ, η σχέση μεταξύ του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής ζωής και του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι ακόμα ασαφής. Παρά το γεγονός ότι το ΔΕΕ έχει διατυπώσει ότι «το άρθρ. 8 του Χάρτη αφορά ένα θεμελιώδες δικαίωμα διακριτό από εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρ. 7 του Χάρτη»²⁵, πρόσφατες αποφάσεις-ορόσημα του ΔΕΕ επιτείνουν τη «μακροχρόνια σύγχυση ως προς τη διάκριση μεταξύ του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής»²⁶.

Στις υποθέσεις *Digital Rights* και *PNR*, το ΔΕΕ ανέλυσε τη σύγκρουση των αντίστοιχων μέτρων που ήλεγχε σε έκαστη περίπτωση με το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα²⁷. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Δικαστήριο φαίνεται να υπονοεί ότι οι δύο εγγυήσεις συνιστούν δύο ξεχωριστά θεμελιώδη δικαιώματα, έκαστο εκ των οποίων είναι ολοκληρωμένο από μόνο του. Ακόμη σαφέστερα και προς την κατεύθυνση αυτή, το Δικαστήριο δήλωσε ρητά στην υπόθεση *Tele2 Sverige* ότι «το άρθρο 8 του Χάρτη αφορά θεμελιώδες δικαίωμα διαφορετικό από εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη και το οποίο δεν έχει ισοδύναμο στην ΕΣΔΑ» αποτελώντας η διαπίστωση αυτή κατά μία άποψη «μια δήλωση ανεξαρτησίας» του ΔΕΕ από το ΕΔΔΑ²⁸.

²¹. Βλ., ενδεικτικά, ΔΕΕ C-434/16, *Nowak*, 20.12.2017, ECLI:EU:C:2017:994, σκ. 31 και ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-92/09, *Volker und Markus Schecke GbR*, και C-93/09, *Eifert*, 09.11.2010, ECLI:EU:C:2010:662, σκ. 56 και 60.

²². Π.χ. καταλαμβάνεται από φορητή κάμερα κάποιος ο οποίος εισέρχεται στον χώρο εργασίας του ή στην οικία του ή σε κάποιο κατάστημα ή ενδεχομένως σε κάποιο γκισέ αεροδρομίου.

²³. Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ / Χ. ΤΑΓΑΡΑΣ / Ν. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, σ. 122.

²⁴ *Schwarz*, σκ. 25.

²⁵. ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-203/15, *Tele2 Sverige*, και C-698/15, *Watson κ.ά.*, 21.12.2016, ECLI:EU:C:2016:970, σκ. 129. Βλ. και I. CAMERON, *Balancing data protection and law enforcement needs: Tele2 Sverige and Watson*, *Common Market Law Review*, 2017, σ. 1492.

²⁶. CHR. KUNER, *Reality and Illusion in EU Data Transfer Regulation Post Schrems*, 18 *German Law Journal*, 2017, σ. 892.

²⁷. ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-293/12 και C-594/12, *Digital Rights Ireland*, 08.04.2014, ECLI:EU:C:2014:238, σκ. 32-37, ΔΕΕ PNR Opinion 1/15, 26.07.2017, ECLI:EU:C:2017:592, σκ. 122-126.

²⁸. Βλ. *Tele2 Sverige*, σκ. 129 και ανωτέρω υποσημ. 25.

Με βάση την ανωτέρω προσέγγιση του Δικαστηρίου, το άρθρο 8 υποστηρίζεται ότι αποτελεί *lex specialis* σε σχέση με το άρθρο 7 ΧΘΔΕΕ, ήτοι ότι το ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 8 είναι στενότερο από εκείνο του άρθρου 7²⁹. Ενδεικτική αυτής της προσέγγισης είναι η απόφαση *WebMindLicenses*, όπου ο ενωσιακός δικαστής έκρινε ότι η χρήση από τη φορολογική αρχή στοιχείων που συνελέγησαν έπειτα από παρακολούθηση τηλεπικοινωνιών και την κατάσχεση ηλεκτρονικών μηνυμάτων δεν έθιγε το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αλλά μόνο το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή³⁰.

Αντίθετα, το Δικαστήριο τόνισε στην υπόθεση *Digital Rights* «τον σημαντικό ρόλο που διαδραμάτισε η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπό το πρίσμα του θεμελιώδους δικαιώματος στη ζωή. ...»³¹. Στην απόφασή του στην υπόθεση *Promusicae* του 2008, το Δικαστήριο χαρακτήρισε ομοίως το θεμελιώδες δικαίωμα του άρθρου 8 του ΧΘΔΕΕ ως «το δικαίωμα που εγγυάται την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και άρα της ιδιωτικής ζωής»³². Οι διαπιστώσεις αυτές μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι ένα μέρος και μάλιστα δυνητικά κατώτερο του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή.

Εν τέλει, στις υποθέσεις *Schrems I* και *Tele2 Sverige*, και σε αντίθεση με την προσέγγιση που υιοθετήθηκε στην *Digital Rights* και *PNR*, όπου το Δικαστήριο ήλεγξε την τυχόν παραβίαση των μέτρων που τέθηκαν σε έκαστη υπόθεση με τα δικαιώματα που προστατεύονται από τον ΧΘΔΕΕ ενιαία για αμφότερα το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, γεγονός που δεν επιτρέπει τη διάκριση των κριτηρίων που διέπουν ή σχετίζονται με καθένα από τα δικαιώματα και πώς αναλύθηκαν ή ελέγχθηκαν στην εν λόγω περίπτωση³³.

Προς επίταση της συγχύσεως, το Δικαστήριο ανέφερε στην υπόθεση *Schecke* ήδη από το 2010 ένα «δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο αναγνωρίζεται από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη»³⁴. Η προσέγγιση που υιοθέτησε το ΔΕΕ στις υποθέσεις *Schrems I* και *Tele2 Sverige*, καθώς και η έννοια που εισήγαγε στην *Schecke*, μπορεί να θεωρηθεί ότι υποδηλώνει ότι υπάρχει ένα συνδυασμένο, ενιαίο δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – ενδεχομένως ένα επιπλέον δικαίωμα στα ατομικά δικαιώματα που θεμελιώνονται βάσει των άρθρων 7 και 8 του ΧΘΔΕΕ και το οποίο είναι προϊόν νομολογίας.

Εντούτοις, κάτι τέτοιο δεν προκύπτει από τη γραμματική επιλογή του ενωσιακού νομοθέτη, καθώς, αφενός, τα δικαιώματα αυτά προβλέπονται σε ξεχωριστές διατάξεις στον ΧΘΔΕΕ, αφετέρου, το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής του άρθρου 7 του ΧΘΔΕΕ, διαμορφώθηκε επί τη βάση και κατ' αντιστοιχία της ΕΣΔΑ και δη του άρθρου 8 αυτής, αντικατοπτρίζοντας το τετράπτυχο της προστασίας σε σχέση με τις έννοιες της ιδιωτικής ζωής, της οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών ή της αλληλογραφίας³⁵. Εξάλλου, το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του άρθρου 8 του ΧΘΔΕΕ, εισήχθη πρόσφατα με τη Συνθήκη της Λισαβώνας, χωρίς αντίστοιχη διάταξη στην ΕΣΔΑ³⁶. Αποτελεί μεν πραγματικότητα ότι στο παρελθόν, ακόμη και μετά την Διακήρυξη του ΧΘΔΕΕ, το ΔΕΕ χρησιμοποίησε το

²⁹. Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ / Χ. ΤΑΓΑΡΑΣ / Ν. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, σ. 123.

³⁰. Υπόσημ. 119, σ. 123, Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ.

³¹. Βλ. *Digital Rights*, σκ. 48.

³². Βλ. ΔΕΚ C-275/06, *Promusicae v. Telefonica de Espana SAU*, 29.01.2008, ECLI:EU:C:2008:54, σκ. 63.

³³. Βλ. ΔΕΕ C-362/14, *Schrems*, 06.10.2015, ECLI:EU:C:2015:650, σκ. 91-92, *Tele2 Sverige*, σκ. 92.

³⁴. ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-92/09 και C-93/09, *Schecke v. Land Hessen*, 09.10.2010, ECLI:EU:C:2010:662, σκ. 52 και 110 (για την ακύρωση των Κανονισμών της ΕΕ που επιβάλλουν τη γνωστοποίηση στο ευρύ κοινό των αποδεκτών γεωργικών επιδοτήσεων της ΕΕ, στον βαθμό που η εν λόγω υποχρεωτική γνωστοποίηση αφορούσε φυσικά πρόσωπα).

³⁵. Προεδρείο, Σημείωμα σχετικά με το σχέδιο του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Charte 4473/00*, (11.10.2000), προσβάσιμο σε http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/04473_en.pdf.

³⁶. Βλ. *Tele2 Sverige*, σκ. 129.

δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή -σε αντίθεση με το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα -με σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επικαλούμενο και παραπέμποντας στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ³⁷, πλην όμως σήμερα και μετά την έγκριση της Συνθήκης της Λισαβόνας, η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να διασφαλίζεται από το δικαίωμα που ετέθη για τον σκοπό αυτό, ήτοι το δικαίωμα του άρθρου 8 ΧΘΔΕΕ³⁸.

Εξάλλου, το άρθρο 8 περιέχει επίσης μια λεπτομερή, προγραμματική διάσταση στη δεύτερη παράγραφό του, η οποία απαιτεί ρητά τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα να υποβάλλονται σε θεμιτή επεξεργασία για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου προσώπου ή άλλη νόμιμη βάση που προβλέπεται από τον νόμο. Επιπλέον, ορίζει ότι η συμμόρφωση με τους κανόνες αυτούς υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής. Ως εκ τούτου, η ουσιαστική οριοθέτηση των εγγυήσεων στο εν λόγω άρθρο αποτελεί μια διακριτή ρύθμιση σε σχέση με τις εγγυήσεις του άρθρου 7, κάτι το οποίο συνιστά περαιτέρω επιχείρημα υπέρ της διαφορετικής εμβέλειας των δύο άρθρων³⁹.

Τι γίνεται όμως με το «δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων»⁴⁰, όπως εισήχθη στην υπόθεση *Schecke*, και τη σιωπηρή έννοια ενός συνδυασμένου, ομοιόμορφου δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα; Αν υποθεθεί ότι η εισαγωγή αυτής της έννοιας στη *Schecke* δεν ήταν ένα απλό γλωσσικό ατόπημα, εδώ ακριβώς έγκειται ένας πιθανός τρόπος σύνθεσης: Σε ορισμένες περιπτώσεις, το πεδίο εφαρμογής των δύο εν λόγω θεμελιωδών δικαιωμάτων μπορεί να επικαλύπτεται. Στο πλαίσιο των υποθέσεων αυτών, ορθώς μπορεί να υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα «συνδέεται στενά με το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής που διατυπώνονται στο άρθρο 7 του Χάρτη»⁴¹. Εξάλλου, ακριβώς οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να αφήσουν περιορισμένη αρμοδιότητα του Δικαστηρίου για ένα συνδυασμένο «δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»⁴², όπως αναφέρεται στην υπόθεση *Schecke*. Ωστόσο, παραμένει αμφίβολο αν η *Schecke* θα ενέπιπτε σε μια τέτοια κατηγορία περιπτώσεων στις οποίες τα δύο θεμελιώδη δικαιώματα επικαλύπτονται επαρκώς. Ωστόσο, και κατά γενικό κανόνα, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν είναι απαραίτητα συγκλίνοντα ή περιττά αλλά διακριτά, όπως ορθά δήλωσε το ΔΕΕ στην υπόθεση *Tele2 Sverige*⁴³.

Κατά τα ανωτέρω συνεπώς, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να νοούνται ως δύο χωριστά θεμελιώδη δικαιώματα, όπως ρητά εκφράστηκε υπέρ αυτής της λύσης το ΔΕΕ στην υπόθεση *Tele2 Sverige*⁴⁴. Άλλωστε, το άρθρο 8 εισάγει μηχανισμό ελέγχου και σταθμίσεων διαφορετικό από αυτόν του άρθρου 7⁴⁵. Συνεπώς, όταν τα δύο αυτά δικαιώματα συγκρούονται, το ΔΕΕ επιχειρεί να ανεύρει *ad hoc* τη δίκαιη κάθε φορά ισορροπία⁴⁶.

4. Περιορισμοί των δικαιωμάτων κατ' άρθρο 52 ΧΘΔΕΕ

³⁷. Βλ. π.χ. ΔΕΚ συνεκδικασθείσες υποθέσεις 46/87 και 227/88, *Hoechst v. Commission of the Eur. Communities*, 21.09.1989, ECLI:EU:C:1989:337, ΔΕΚ C-94/00, *Roquette Frères v. Directeur Général*, 22.10.2002, ECLI:EU:C:2002:603, σκ. 29.

³⁸. Βλ. *Tele2 Sverige*, σκ. 128.

³⁹. Β. ΤΖΕΜΟΣ / Α. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ, Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ: ερμηνεία κατ' άρθρο, 2015, σ. 107.

⁴⁰. Βλ. *Schecke*, σκ. 52.

⁴¹. Ο.π., σκ. 47.

⁴². Ο.π., σκ. 52.

⁴³. Βλ. *Tele2 Sverige*, σκ. 129.

⁴⁴. Βλ. *Tele2 Sverige*, σκ. 129.

⁴⁵. Β. ΤΖΕΜΟΣ / Α. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ, Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ: ερμηνεία κατ' άρθρο, 2015, σ. 107.

⁴⁶. Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ / Χ. ΤΑΓΑΡΑΣ / Ν. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, σ. 125.

Το ΔΕΕ έκρινε στην υπόθεση *PNR* ότι «τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη δεν συνιστούν απόλυτα δικαιώματα, αλλά πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τη λειτουργία τους στην κοινωνία»⁴⁷. Η ανωτέρω δήλωση πηγάζει άλλωστε και από την ύπαρξη του άρθρου 52 του ΧΘΔΕΕ, το οποίο καθορίζει ομοιόμορφα τις απαιτήσεις για οποιονδήποτε περιορισμό επί των δικαιωμάτων που περιέχονται στον ΧΘΔΕΕ. Συνεπώς, όλα τα δικαιώματα του Χάρτη είναι δεκτικά δικαιολογημένης κρατικής παρέμβασης.

Αμφότερα τα δικαιώματα που αναλύονται στην παρούσα ως μη απόλυτα δύνανται να περιοριστούν υπό τους όρους του άρθρου 52 παρ. 1 ΧΘΔΕΕ⁴⁸, σύμφωνα με το οποίο η νομιμότητα ενός περιορισμού εξαρτάται από τα κάτωθι κριτήρια: α. να προβλέπεται στον νόμο, β. να σέβεται το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος, γ. να ανταποκρίνεται σε στόχο γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων και δ. να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας.

Ειδικά για το άρθρο 8, στην παρ. 2 του οποίου προβλέπονται οι προϋποθέσεις νομιμότητας που αφορούν ειδικά την επεξεργασία των δεδομένων, δηλαδή αν η επεξεργασία πληροί τα κριτήρια που καθορίζονται στην εν λόγω παράγραφο, τότε δεν χρειάζεται να πληρούνται και οι προϋποθέσεις του άρθρου 52 παρ. 1, καθώς εν μέρει ταυτίζονται με αυτές⁴⁹. Νομολογιακά δε, και επί τη βάση του συνδυασμού των ανωτέρω άρθρων, λόγοι που δυνητικά δικαιολογούν περιορισμούς επί του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι η προστασία της δημόσιας ασφάλειας⁵⁰ και η καταπολέμηση της εγκληματικότητας⁵¹.

III. Νομιμότητα της χρήσης φορητών καμερών υπό το πρίσμα της Οδηγίας 2016/680

Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων με τον ΓΚΠΔ έφεραν στο προσκήνιο και την «αδελφική» Οδηγία 2016/680 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία για σκοπούς επιβολής του νόμου σε αστυνομικές και δικαστικές υποθέσεις και για διεθνείς διαβιβάσεις (εφεξής, LED), η οποία συνιστά ειδική διάταξη σε σχέση με τον ΓΚΠΔ και με δεδηλωμένο στόχο να διασφαλιστεί ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ «προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων και ιδίως το δικαίωμά τους στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα». Το Κοινοβούλιο άσκησε τις νομοθετικές του εξουσίες για τη θέσπιση της εν λόγω Οδηγίας και κατάργησε την απόφαση-πλαίσιο 2008/977 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2008, για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις⁵². Με την πρόοδο της τεχνολογίας και των δυνατοτήτων επεξεργασίας⁵³ στο επίκεντρο της αιτιολόγησής του, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ξεκίνησε την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης όσον αφορά τη ρύθμιση της προστασίας των δεδομένων σε όλους σχεδόν τους τομείς της κοινότητας της ΕΕ⁵⁴.

Η LED καλύπτει τις δραστηριότητες των αρμόδιων αρχών για την «πρόληψη, διερεύνηση και δίωξη ποινικών αδικημάτων». Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας επεκτάθηκε ώστε να καλύπτει την πρόληψη απειλών για το κοινό, αλλά όχι την εθνική ασφάλεια, παρέχοντας παράλληλα νέα δικαιώματα για τα υποκείμενα των δεδομένων, καθώς και νέες υποχρεώσεις για τις αρμόδιες

⁴⁷. Βλ. *PNR* Γνωμοδότηση 1/15, σκ. 136.

⁴⁸. Βλ. *Volker*, σκ. 48-50.

⁴⁹. Ε. ΣΑΧΙΠΕΚΙΔΟΥ / Χ. ΤΑΓΑΡΑΣ / Ν. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2020, σ. 124.

⁵⁰. Βλ. *Digital Rights Ireland*, σκ. 42, *PNR* Γνωμοδότηση 1/15, σκ. 148-149.

⁵¹. ΔΕΕ C-207/16, *Ministerio Fiscal*, 02.10.2018, EU:C:2018:788, σκ. 63.

⁵². LED Αιτιολογικές σκ. 4, 7.

⁵³. LED, Αιτιολογική σκ. 3.

⁵⁴. LED, Αιτιολογική σκ. 14. Βλ. επίσης B.H.M. CUSTERS / S.J. VERGOUW, Promising policing technologies: Experiences, obstacles and police needs regarding law enforcement technologies, 31 Computer law & security report, 2015, σ. 518-526, B.H.M. CUSTERS, Technology in Policing: Experiences, Obstacles and Police Needs 1 Computer law & security report, 2012, σ. 62-68.

αρχές που επεξεργάζονται δεδομένα «για τους σκοπούς της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, περιλαμβανομένων της προστασίας από απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας και της αποτροπής τους» (άρθρο 1).

Η εν λόγω Οδηγία όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 4624/2019 περιλαμβάνει κανόνες αναφορικά με τη νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων που συλλέγονται από τις αρμόδιες αστυνομικές και εν γένει διωκτικές αρχές και τα οποία υποβάλλονται σε σύννομη και δίκαιη επεξεργασία για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς, τα οποία είναι κατάλληλα, συναφή και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Αντίστοιχα, τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να είναι ακριβή και επικαιροποιημένα, να διατηρούνται σε μορφή που επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων των δεδομένων για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από αυτό που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία και να υποβάλλονται σε επεξεργασία, κατά τρόπο που να εγγυάται τη δέουσα ασφάλειά τους, μεταξύ άλλων την προστασία από μη εγκεκριμένη ή παράνομη επεξεργασία ή τυχαία απώλεια, καταστροφή ή φθορά, με τη χρήση κατάλληλων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων.

Αναφορικά με τη νομιμότητα της επεξεργασίας των δεδομένων που συλλέγονται με τη χρήση φορητών καμερών που απασχολεί στην παρούσα είναι προφανές ότι τα δεδομένα αυτά, είτε καταγράφεται ήχος είτε (και) εικόνα εμπίπτουν στο ρυθμιστικό και προστατευτικό πεδίο της εν λόγω Οδηγίας. Εντούτοις, προβλήματα ανακύπτουν αναφορικά κατά πρώτον με τη νόμιμη βάση επεξεργασίας αυτών, δηλαδή τον περιορισμένο ρόλο της συναίνεσης στη LED. Αν και η LED χρησιμοποιεί τη συναίνεση ως κεντρική έννοια, αυτό έρχεται σε αντίθεση με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο επιβολής του νόμου, καθώς είναι πιθανό να μην είναι αφενός εφικτή η λήψη της και αφετέρου η λήψη της να προϋποθέτει την ενημέρωση του υποκειμένου για την ιδιότητα που έχει στο συγκεκριμένο πλαίσιο συλλογής των δεδομένων του, ότι π.χ. αποτελεί ύποπτο ή κατηγορούμενο. Η LED περιέχει μόνο μία νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η οποία είναι η αναγκαιότητα για την εκτέλεση των καθηκόντων των αρμόδιων αρχών στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου (άρθρο 8). Συνεπώς δεν απαιτείται συγκατάθεση αλλά αρκεί η νομική βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο της LED. Αυτό είναι λογικό ιδιαίτερα για τους υπόπτους ενός εγκλήματος, οι οποίοι μπορεί να μην είναι πρόθυμοι να συναινέσουν στην επεξεργασία των δεδομένων τους, αν και αυτή η επεξεργασία δεδομένων είναι απαραίτητη για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου προκειμένου να είναι αποτελεσματικές. Ωστόσο, μπορεί να είναι λιγότερο προφανές για άλλα υποκείμενα των δεδομένων στο ποινικό δίκαιο, όπως μάρτυρες ή θύματα, τα οποία μπορεί να αναμένουν ότι έχουν τη δυνατότητα να παράσχουν ή να αρνηθούν τη συγκατάθεσή τους, ιδίως όταν επικοινωνούν οικειοθελώς με την αστυνομία.

Προφανώς, τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων βάσει της LED είναι πιο περιορισμένα από ό,τι βάσει του ΓΚΠΔ. Κάτι τέτοιο αποβαίνει αποτελεσματικό για τις αρχές επιβολής του νόμου, αλλά δημιουργεί τριβές μεταξύ του ελέγχου που ασκούν τα υποκείμενα και της εξουσιοδότησης από την πλευρά τους και του περιθωρίου που δίνεται από την Οδηγία προς τούτο στα εν λόγω υποκείμενα. Από μια απλή ανάγνωση της Οδηγίας, κατανοεί κανείς ότι οι ύποπτοι για ένα έγκλημα έχουν περιορισμένα μέσα άσκησης των δικαιωμάτων τους ως υποκειμένων των δεδομένων, καθώς αυτό θα παρεμπόδιζε τις ποινικές έρευνες. Για τους καταδικασθέντες, αυτό δεν είναι πολύ διαφορετικό, καθώς θα παρεμπόδιζε την εκτέλεση ποινικών κυρώσεων. Από την άλλη, τα θύματα και οι μάρτυρες έχουν την επιλογή να επικοινωνήσουν με τις διωκτικές αρχές, αλλά αφού το πράξουν, τα μέσα επηρεασμού της επεξεργασίας των δεδομένων τους είναι περιορισμένα.

Τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων πάσχουν κι από άλλα πρακτικά προβλήματα, όπως την περιορισμένη ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων (1) σχετικά με το ποιος επεξεργάζεται τα προσωπικά τους δεδομένα, ποια δεδομένα και για ποιους σκοπούς, (2) σχετικά με τα δικαιώματά τους και (3) σχετικά με τον τρόπο άσκησης αυτών. Τα πρακτικά ζητήματα επιτείνονται αν αναλογιστεί κανείς ότι μπορεί μερικές φορές να μην γνωρίζουν καν ότι αποτελούν αντικείμενο ποινικής έρευνας ή, εάν γνωρίζουν, μπορεί να μην είναι σε θέση να επικαλεστούν

αυτά τα δικαιώματα. Συνεπώς, διατυπώνεται ένας προβληματισμός ότι τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων και οι έννοιες της συγκατάθεσης και του ελέγχου είναι λίγο παραπλανητικές.

Το δεύτερο ζήτημα είναι ότι η οδηγία απαιτεί από τις αρμόδιες αρχές να κατηγοριοποιούν τα δεδομένα που αφορούν μάρτυρες, υπόπτους και θύματα (άρθρο 6). Η προσέγγιση της οδηγίας όσον αφορά την κατηγοριοποίηση δεν προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις, με μόνη αναφορά στην απαίτηση ότι η κατηγοριοποίηση δεν θα πρέπει «να εμποδίζει την εφαρμογή του δικαιώματος του τεκμηρίου αθωότητας, όπως κατοχυρώνεται από τον Χάρτη και την ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύεται στη νομολογία του Δικαστηρίου και του ΕΣΔΑ αντίστοιχα»⁵⁵. Η κατηγοριοποίηση των δεδομένων με αυτόν τον τρόπο συνδέεται άρρηκτα με τις απαιτήσεις των κρατών μελών να νομοθετήσουν προθεσμίες για τη μέγιστη περίοδο αποθήκευσης για ορισμένες κατηγορίες δεδομένων και χρονοδιαγράμματα για την περιοδική επανεξέτασή τους (άρθρο 5).

Αυτό είναι προβληματικό, επειδή ο ρόλος ενός συμμετέχοντα σε ένα συμβάν, που μπορεί να μην χαρακτηρίζεται ευθύς εξ αρχής ως εγκληματική ενέργεια, είναι ρευστός και δυναμικός και οι ρόλοι των υποκειμένων των δεδομένων συνήθως αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου ή μερικές φορές ακόμη και αλληλοεπικαλύπτονται, ενώ ταυτόχρονα επιβάλλεται η λήψη μιας περίπλοκης απόφασης σχετικά με τον τρόπο χαρακτηρισμού των εμπλεκόμενων ήδη σε ένα πρώιμο στάδιο, αυτό της καταχώρησης των δεδομένων από τις αρχές.

Η τρίτη προβληματική είναι ότι η οδηγία απαιτεί από τις αρμόδιες αρχές να τεκμηριώνουν εάν τα δεδομένα που συλλέγονται αποτελούν «γεγονός» ή «γνώμη». Το πρόβλημα εδώ είναι ότι οι καταθέσεις των μαρτύρων και των άλλων εμπλεκόμενων είναι πάντα υποκειμενικές. Η απαίτηση από τους υπευθύνους επεξεργασίας να κάνουν σαφή διάκριση μεταξύ παραβατών, υπόπτων, μαρτύρων και θυμάτων και αντίστοιχα να κατηγοριοποιούν τα γεγονότα και να τα διακρίνουν από τις γνώμες θέτει ζητήματα για τις αρχές της νομιμότητας, της αμεροληψίας και της διαφάνειας. Η διάκριση μεταξύ γεγονότων και απόψεων στην οδηγία υποδηλώνει ότι υπάρχει σαφής λογική για την επισήμανση των δεδομένων και στις δύο κατηγορίες και ότι σε όλα τα κράτη μέλη υπάρχει συμφωνία για το ποια κριτήρια ξεχωρίζουν τις δύο κατηγορίες μεταξύ τους. Μπορεί μεν τα γεγονότα να νοηματοδοτούνται ως οτιδήποτε παρατηρείται άμεσα ή μπορεί να ελεγχθεί διυποκειμενικά για την ακρίβειά του, ωστόσο, πρόβλημα δημιουργείται σχετικά με τα συναγόμενα δεδομένα, όπως τα προφίλ κινδύνου για τους πιθανούς παραβάτες ή για τους κινδύνους υποτροπής, για τα οποία δεν υπάρχει κατηγοριοποίηση. Δεν πρόκειται για απόψεις, αλλά για χαρακτηριστικά που προέρχονται από την ανάλυση δεδομένων και αποδίδονται σε άτομα. Ούτε είναι συναγόμενα δεδομένα, με την έννοια των άμεσα παρατηρήσιμων χαρακτηριστικών ή χαρακτηριστικών που μπορούν (εύκολα) να ελεγχθούν για την ακρίβειά τους. Τα συναγόμενα δεδομένα είναι συχνά πιθανότητες ή εκτιμήσεις, οι οποίες έχουν διαφορετικά επίπεδα αξιοπιστίας από τα γεγονότα⁵⁶.

Τις ανωτέρω προβληματικές δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη του ο Έλληνας νομοθέτης και μάλλον ενσωματώνει την Οδηγία άνευ ετέρου στην ελληνική έννομη τάξη, καθώς δεν συμπεριέλαβε ιδιαίτερες ρυθμίσεις που να αποκλίνουν από τις αντίστοιχες της Οδηγίας. Αντιθέτως, εξειδίκευση επιμέρους δικαιωμάτων των υποκειμένων και υποχρεώσεων των διωκτικών αρχών περιλαμβάνει το π.δ. 75/2020, στο οποίο προβλέπεται και δη στο άρθρο 10 αυτού το σύνολο των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων που καταγράφονται από τα συστήματα επιτήρησης, πλην όμως συμπληρωματικά σε σχέση με τον ΓΚΠΔ και τον ν. 4624/2019. Ειδικότερα, προβλέπει ο κανονιστικός νομοθέτης στην εν λόγω διάταξη το δικαίωμα ενημέρωσης και πρόσβασης στα προσωπικά δεδομένα με κάποιους περιορισμούς. Ειδικά για την ενημέρωση, φαίνεται να μη λαμβάνει υπόψη του την ιδιαίτερα προβληματική θέση της ενημέρωσης σε σχέση με τις φορητές κάμερες, οι οποίες σε αντίθεση με τις σταθερές όπου εύκολα ικανοποιείται το δικαίωμα ενημέρωσης με μια πινακίδα, είτε θα πρέπει να γίνει με προφορική

⁵⁵. Αιτιολογική σκ. 31.

⁵⁶. B.H.M. CUSTERS, Effects of Unreliable Group Profiling by Means of Data Mining, στο G. Grieser / Y. Tanaka / A. Yamamoto (eds), Lecture Notes in Artificial Intelligence, Proceedings of the 6th International Conference on Discovery Science (DS 2003) Sapporo, Japan vol 2843 (Springer, 2003) σ. 290-295.

ενημέρωση από το εκάστοτε αστυνομικό όργανο είτε σε περίπτωση επείγοντος να παραλειφθεί τελείως, όπως επιτάσσει η λογική και η καθημερινή πρακτική της αστυνόμευσης. Άλλωστε, ο χώρος που επιτηρείται από τις φορητές κάμερες είναι σχετικός και γι' αυτό προς τούτο, κάθε φορά που προκύπτει ανάγκη χρήσης φορητών καμερών, ο υπεύθυνος επεξεργασίας εκδίδει σχετικές αποφάσεις κατ' άρθρο 5 παρ. 2 π.δ. 75/2020 για να συμπεριλάβει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες προς τα υποκείμενα, οι οποίες εδράζονται σε αντίστοιχες αποφάσεις του αρμόδιου Διευθυντή Επιχειρήσεων⁵⁷.

IV. Συμπεράσματα

Με βάση την ανωτέρω ανάλυση, το υλικό που συλλέγουν οι φορητές κάμερες, είτε είναι αμιγώς οι εικόνες πολιτών είτε και ο ήχος, δηλαδή το περιεχόμενο μιας συνομιλίας είτε μεταξύ των πολιτών είτε μεταξύ των πολιτών και των αστυνομικών οργάνων, αποτελεί περιεχόμενο προστατευμένο τόσο από το δικαίωμα του άρθρου 7 του ΧΘΔΕΕ, δηλαδή το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, όσο και από το δικαίωμα του άρθρου 8 του ΧΘΔΕΕ, ήτοι το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων. Ό,τι καταγράφεται από τις φορητές κάμερες άμεσα, π.χ. η εικόνα των εμπλεκόμενων πολιτών είτε η φωνή τους είτε έμμεσα δεδομένα που τους αφορούν π.χ. ο τόπος που βρίσκονται όταν γίνεται η καταγραφή (π.χ. στην είσοδο της οικίας τους και άρα η διεύθυνσή τους καθίσταται ούτως γνωστή) εμπίπτουν στο πεδίο της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και περαιτέρω των προσωπικών τους δεδομένων. Κατ' αποτέλεσμα, τα φορητά συστήματα βιντεοεπιτήρησης δημιουργούν εστίες σύγκρουσης με αμφότερα τα δικαιώματα που αναλύθηκαν στην παρούσα, τα οποία σε μεγάλο βαθμό αλληλοεπικαλύπτονται.

Κατά τούτο, είναι πολύ πιθανό να αποτελέσει το συλλεγέν υλικό τον λόγο παραβίασης των άρθρων 7 και 8 του ΧΘΔΕΕ. Με βάση τις ανωτέρω διαπιστώσεις για τους περιορισμούς που μπορούν να τεθούν στα ανωτέρω δικαιώματα κατ' άρθρο 52 ΧΘΔΕΕ και τα κριτήρια που θέτει ο ενωσιακός νομοθέτης, ήτοι ο περιορισμός α. να προβλέπεται στον νόμο, β. να σέβεται το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος, γ. να ανταποκρίνεται σε στόχο γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων, και δ. να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, θα πρέπει να γίνουν κάποιες καταληκτικές σκέψεις αναφορικά με την ελληνική νομοθεσία για το αν η τελευταία κατά περιεχόμενο ικανοποιεί τα κριτήρια του ενωσιακού νομοθέτη.

Κατ' αρχήν, η νομοθετική πρόβλεψη υφίσταται πλέον, καθώς ο Έλληνας νομοθέτης έχει θεσπίσει τον ν. 3917/2011 αφενός, αφετέρου δε έχει εξειδικεύσει τις ρυθμίσεις που επιθυμούσε στο π.δ. 75/2020 με λεπτομέρεια και τέλος έχοντας ενσωματώσει και την Οδηγία 2016/680 με τον ν. 4624/2019 παρέχει πλήρες νομοθετικό έρεισμα για τη χρήση φορητών συστημάτων βιντεοεπιτήρησης από την ΕΛΑΣ.

Κατά δεύτερον, σέβεται την ουσία του δικαιώματος, καθώς η χρήση των φορητών καμερών δεν παραβιάζει τον πυρήνα των δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των πολιτών που καταλαμβάνονται από την καταγραφή, αλλά αποκλειστικά και μόνο επιμέρους εκφάνσεις των δικαιωμάτων αυτών δυνητικά μπορεί να παραβιαστούν κατά περίπτωση.

Το τρίτο κριτήριο, ήτοι ο επιδιωκόμενος σκοπός με τη θέσπιση του αντίστοιχου περιορισμού δεν συντρέχει άνευ ετέρου. Ορθώς, ο εθνικός νομοθέτης εισάγει γενικά – και αφηρημένα μεν – στο άρθρο 14 παρ. 1 ν. 3917/2011 ως σκοπό της εγκατάστασης και λειτουργίας των συστημάτων

⁵⁷. Βλ., ενδεικτικά, απόφαση Αρχηγείου ΕΛΑΣ προσβάσιμη σε https://www.astynomia.gr/file/2025/11/%CE%91%CF%80%CF%8C%CF%86%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82_704.pdf (τελευταία πρόσβαση 19.11.2025).

επιτήρησης ανάμεσα σε άλλους σκοπούς την αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων που συνιστούν επιβουλή της δημόσιας τάξης (στ. γ) και την αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων ρητά προβλεπόμενων στον νόμο⁵⁸, πλην όμως προσθέτει τη φράση-κλειδί «όταν με βάση πραγματικά στοιχεία συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι τελέσθηκαν ή πρόκειται να τελεσθούν τέτοιες πράξεις» (στ. δ). Με αυτόν τον τρόπο, σέβεται την κρίση του ενωσιακού νομοθέτη στην απόφαση *Digital Rights*, ότι ο γενικός σκοπός της πρόληψης και της καταστολής δεν αρκεί και πως θα πρέπει ο σκοπός για χάριν του οποίου τάσσεται περιορισμός σε ένα δικαίωμα να είναι αρκούντως συγκεκριμένος. Στην προκειμένη περίπτωση, τόσο η πρόβλεψη των επαρκών ενδείξεων του ν. 3917/2011 όσο και η ρύθμιση της παρ. 3 του άρθρου 5 του π.δ. 75/2020, σύμφωνα με την οποία απαιτείται ειδικά, αφενός, άμεσος σοβαρός κίνδυνος τέλεσης των αναφερομένων στο άρθρο 3 αξιόποινων πράξεων (που συμπίπτουν με τα αναφερόμενα στον ν. 3917/2011 ως άνω αδικήματα), και, αφετέρου, σχετική απόφαση του υπεύθυνου επεξεργασίας που να περιλαμβάνει ειδική αιτιολογία για τη συνδρομή των προϋποθέσεων για τη λειτουργία φορητών συστημάτων επιτήρησης, με την αναφορά συγκεκριμένων πραγματικών στοιχείων αποτελούν δικλείδες ασφαλείας του εθνικού νομοθέτη για την ικανοποίηση του τρίτου κριτηρίου για τη νομιμότητα του περιορισμού που επιβάλλεται στα δικαιώματα των πολιτών. Φυσικά, το αν και πώς αυτό υλοποιείται στην πράξη εκφεύγει του παρόντος.

Αναφορικά με το τέταρτο κριτήριο, ήτοι αυτό της αναλογικότητας, η οποία σαν αρχή θα πρέπει να είναι σεβαστή από τον επιβάλλοντα τον περιορισμό νομοθέτη, αυτή προϋποθέτει την νομιμότητα του σκοπού (πληρούται με βάση τα προλεχθέντα), την καταλληλότητα του περιορισμού για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι το περιοριστικό μέτρο να είναι πρόσφορο και ικανό να συμβάλλει στην ικανοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού και τέλος, ο περιορισμός να είναι αναγκαίος για την εξυπηρέτηση του σκοπού, δηλαδή ο επιδιωκόμενος σκοπός να μην μπορεί να εξυπηρετηθεί με έτερο λιγότερο επαχθές μέσο. Το εν λόγω κριτήριο οφείλει να ελέγχεται από τον ενωσιακό δικαστή *ad hoc*, υποχρεώνοντας τον εθνικό νομοθέτη να προβλέψει σε νομοθετικό επίπεδο τις συνθήκες υπό τις οποίες θα μπορούσε να γίνει χρήση των φορητών καμερών σε προληπτικό επίπεδο, δηλαδή θέτοντας όσο πιο γενικά και με ευρύτητα είναι δυνατόν τα όρια της αναλογικότητας στη χρήση του εν λόγω τεχνολογικού μέσου. Παρά το γεγονός ότι ο Έλληνας νομοθέτης δεν προσδιόρισε με ακρίβεια για κάθε έναν από τους ανωτέρω θεμιτούς σκοπούς τη χρήση των φορητών συστημάτων επιτήρησης, περιλαμβάνει στο π.δ. 75/2020 επιμέρους διατάξεις που καταδεικνύουν την προσπάθειά του να μην παραβιάσει την αρχή της αναλογικότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι προϋποθέσεις που θέτει στο άρθρο 5 του π.δ. ότι δηλαδή οφείλει ο υπεύθυνος επεξεργασίας της ΕΛΑΣ να εκδίδει αιτιολογημένη απόφαση για το πώς οι επιδιωκόμενοι σκοποί υλοποιούνται με την εγκατάσταση τέτοιου συστήματος επιτήρησης και μάλιστα σε συγκεκριμένο χώρο στον οποίο πρέπει να περιορίζεται η επιτήρηση λόγω του απαραίτητου χαρακτήρα της. Ειδικά δε στην περίπτωση υιοθέτησης αυτού του μέτρου προς τον σκοπό της πρόληψης ή καταστολής των εγκλημάτων «*απαιτείται να συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι τελούνται ή πρόκειται να τελεσθούν στον συγκεκριμένο χώρο ποινικά αδικήματα από τα αναφερόμενα και αυτή η απόφαση να αιτιολογείται με την αναφορά πραγματικών στοιχείων όπως, ιδίως, στατιστικών ή εμπειρικών δεδομένων, μελετών, εκθέσεων, μαρτυριών, πληροφοριών για τη συχνότητα, το είδος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εγκλημάτων που τελούνται σε συγκεκριμένο χώρο, καθώς και για την, βάσει των ανωτέρω στοιχείων, πιθανολογούμενη εξάπλωση ή μεταφορά της εγκληματικότητας σε άλλο δημόσιο χώρο. Η επιτήρηση κρίνεται απαραίτητη όταν, κατ' εκτίμηση των ανωτέρω πραγματικών στοιχείων, σχηματίζεται η εύλογη πεποίθηση ότι στους συγκεκριμένους δημόσιους χώρους απειλούνται σοβαροί κίνδυνοι για τη δημόσια ασφάλεια*» (παρ. 1 άρθρο 5 π.δ. 75/2020).

Τέλος, ακόμα και η πρόβλεψη για επεξεργασία δεδομένων ήχου επιτρέπεται κατ' εξαίρεση, κατόπιν ειδικώς αιτιολογημένης απόφασης του υπεύθυνου επεξεργασίας, κατόπιν εγκρίσεώς της από τον αρμόδιο εισαγγελέα, με σκοπό τον εντοπισμό και την αναγνώριση προσώπων που εμπλέκονται σε αξιόποινες πράξεις της περ. α του άρθ. 3 (και μόνον εφόσον η διερεύνησή τους είναι αδύνατη ή ουσιαστικά δυσχερής χωρίς αυτή) καταδεικνύει την μέριμνα του κανονιστικού

⁵⁸. Εγκλημάτων βίας, εμπορίας ναρκωτικών, κοινώς επικίνδυνων εγκλημάτων, εγκλημάτων κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών και εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας.

νομοθέτη για την τήρηση της αναλογικότητας. Μάλιστα, γίνεται μνεία στο π.δ. ακριβώς των στοιχείων που θα πρέπει να μνημονεύονται ρητά στην εν λόγω απόφαση προκειμένου να μην παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας (βλ. εδ. γ' της παρ. 2 άρθρο 7 π.δ. 75/2020).

Είναι προφανές ότι το ΔΕΕ επιχειρεί να θέσει όρια στις νέες τεχνολογίες προκειμένου η χρήση τους να μην καταλήγει στην παραβίαση των δικαιωμάτων που προστατεύονται είτε από το πρωτογενές είτε από το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο πλην όμως είναι δεδομένη η επιφυλακτικότητα με την οποία αντιμετωπίζεται κάθε νέα τεχνολογική μέθοδος που δυνητικά ζημιώνει, προσβάλλει ή επιχειρεί εσκεμμένα ή μη να εξανεμίσει την ιδιωτικότητα και τα προσωπικά δεδομένα του πολίτη καθιστώντας οποιεσδήποτε προστατευτικές διατάξεις κενές γράμματος. Ήδη από το 1890, οι Αμερικανοί Δικαστές L.D. Brandeis και S.D. Warren έκαναν την εξής σκέψη: «[...] από το δικαίωμα αυτό [την ιδιωτικότητα] προκύπτει η απαίτηση του ατόμου να μην καταγράφονται με τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα οι εκφράσεις του προσώπου του, οι συζητήσεις του κλπ. Οι τεχνολογικές εξελίξεις δημιούργησαν μια νέα προβληματική γύρω από το θέμα. Πολλοί εξέφρασαν φόβο. Αυτά που ψιθυρίζονται πίσω από τη ντουλάπα είναι ανάγκη να διακηρύσσονται και από τα κεραμίδια;»⁵⁹, πλην όμως όσο οργουελική κι αν φαντάζει για μερικούς η κοινωνία μας, είτε να βλέπουμε τα πράγματα όπως είναι και όχι όπως φοβόμαστε ότι είναι.

⁵⁹. L.D. BRANDEIS / S.D. WARREN, The right to privacy, Harvard Law Review, Vo. IV, no. 5, December 15, 1890.